

Baán Tibor
BOLYONGÁS A
LABIRINTUSBAN
 (Csernák Árpád új könyvéről)

Csernák Árpád a *Bemutató előtt* (Mondat Könyvek, 1992) és az *Este próba* (Nap Kiadó, 1994) után *A névtelen* című harmadik könyvének régi és új novelláiban sajátos összegzését adja aggodalomból és szorongásból gyúrt írói világának, melynek mottójául a második kötet élén álló Camus megállapítás kínálkozik: „A metafizikai forradalom és a nihilizmus százötven éve során, különböző maszkokat öltve fel, makacsul kísértett ugyanaz a feldúlt arc, az emberi tiltakozás arca”. Ez a tiltakozás nem utolsó sorban abból a keserű felismerésből táplálkozik, hogy a lét - hiába minden megváltó kísérlet - a hiábavalóság és a lefokozottság kínjától szenved. Mindennek tudatában a színészként is ismert szerző egyszerre szenvedve és lázadózva viszonyul mindahhoz, amit hősei bőrébe bújva, s így mintegy megsokszorozva érzékszerveit, lát és tapasztal nemcsak a színészi életforma tájain bolyongva, hanem magában a létben, a létezés labirintusában. Korunk abszurd tapasztalatokat nyújtó valóságában. Lényegében erről adnak hírt ezek a filozofikusan töprengő, időnként líraian átfűtött, néha ironikus, néha szenvedélyes, összehatásában mégis drámai színezetű novellák, melyek az író egyik korábbi hasonlatát idézve kavicsként „lapidárisak (rövidék, tömörek) és oválisak (kihagyásosak...)”.

Kérdés csak az, hogy e keserű diagnózis előhová futhatnak, elfuthatnak-e egyáltalán Csernák esendő figurái, veszélyeztetett hősei - alakmásaink? Vajon miféle életstratégia teszi elviselhetővé az elviselhetetlen, mert megváltoztathatatlan helyzetek átélését? Megszokható-e egyáltalán ez a lidércnyomásos, kafkaian szabályozott világ, ahol mindenki önmaga valódiságát szeretné bizonyítani? Gyötrő kérdések ezek, melyekre nincs egyértelmű válasz. Ebben a világban az író „egészség és betegség határán” létező hősei (Vilcsék Béla), miközben az egyéni cselekvés rövidzáratait érzékelik, valójában egész civilizációnk és társadalmunk működési zavarait leplezik le. A novellák többsége pontosan levezetett matematikai egyenlethez hasonlít, mely alkalmas arra, hogy az egyéni sorsokban érje tetten a valóság elvárható működésének rendjét kisiklató folyamatokat, mint abszurditást.

Példázhatja ezt a címadó novellafüzér, melynek Örkeny egyperceseit idéző darabjai s különösen az utolsó, haiku tömörségű futam alighanem sok mindent elárul az író módszeréről: „Wu Ming költőt az egész világ ismerte, becsülte, sőt szerette: erkölcsös éle-

téért, bölcsességéért. Egyik éjjel a „Kék egér”-hez címzett vendégfogadóból hazatérőben leütötték Vukics Miklós nyugdíjas könyvelőt, aki a helyszínen meghalt. Csak később derült ki róla, hogy Wu Ming álnéven írt.” Látszat és valóság e példázata mögött - könnyű észrevenni - az abszurditás ördögét. Lényegében ugyanezt a témát - immár hagyományos elbeszélő gesztusokkal, analitikus igénnyel, részletgazdag elevenséggel dolgozza fel *A csaló* című elbeszélése. Főhőse dr. Spornammer Arnold lélekgyógyász fia, a diliflepnis Arnold, akit alaposan félreismer a környezete. Kiderül róla ugyanis, hogy különleges képességei vannak. Közmegelegedésre ellátja szabadságon lévő apja praxisát. Mellesleg zseniálisan rajzol. A novellaparabola üzenete ezúttal is világos. Olyan világban élünk, ahol túl könnyen és túl gyorsan ragasztunk címkéket emberekre és jelenségekre, mielőtt megértenénk őket. Elgépiesedett, manipulált világunk szinte menekül a megértés, a szembenézés világosságáig elől. Így és ezért történik, történhet meg, hogy a gyermekek, az idióták, a különcök, a túlérzékeny művészek, kallódó értelmiségi figurák, kitalált betegek - köztük nem nehéz felismerni Csernák novelláinak néhány jellegzetes hőstípusát - gyakorta többet tudnak a létezésről, mint a kategória és címkegyártás megszállottjai, hatalmi helyzetben lévő akarnokok, akiknek meglepően kevés fogalmuk van arról, hogy valójában mi történik a társadalom fogaskerekei közt eltárgyasított emberrel. Csupa abszurditás - mint az eddigiekből is kiderül.

Az abszurditás fogalma azonban - érdemes erre is fölfigyelni - nemcsak kedélyesen, többkevesebb iróniával bukkan fel, hanem gyakran drámai színezettel. *A panzió* című novellában például valóságos rémálommá változik a kedélyesen induló hakni. A színészek eleinte a panzió körül folyó hadgyakorlat számlájára írják a rendhagyó helyzetet. Igyekeznek megbékélni a kényelmetlenségekkel. Később viszont egyre nyilvánvalóbbá lesz, hogy éppenséggel nem átmeneti állapotról van szó. Szembe kell tehát nézni a ténnyel, hogy a panzió sem a béke szigete, hanem a militarizált valóság része, melyben minden jogtalanság megtörténhet. Ebben a szituációban, a tökéletes függés helyzetében a militarizált világ látszólagos rendje éppen a káoszt, az örületet, az irracionális feddi el. Pedig erről van szó. A létezés szétziláló erők támadásáról. A létzavar ábrázolása visszatérő problémája a novelláknak, melyeknek szenvedő hősei miközben a túlélésre játszanak (*Az üvegúr*) egyre mélyebb világismerethez jutnak el. Eközben az is kiderül, hogy a felkínált létstratégiák újra meg újra az én megtagadásához vezetnek. Itt többnyire bezárul a kör. A konfliktus megoldhatatlan. Ki kell lépni a nyüzsgésből, az elvárások szorításából, vállalva a társadalom perifériájára történő süllyedés kockázatát, az összeomlást, a betegséget, hogy megtaláljuk a harmóniát önmagunkkal, megtaláljuk a békét, elvesztett értékeinket.

A szembenézés - mint az eddigiekből kitűnik - kockázatos vállalkozás. Példázhatja ezt a

Beckett emlékét idéző - Csernáknál egyébként gyakori - énfőben írott novella, az Újhold-évkönyvből is ismert *Rövid téli napok*, mely két szöveg: Beckett művek részleteire s az író-én meditatív töprengéseire komponált számvetés. Ezúttal nem novellaparaboláról van szó, hanem tudatáram fényképezéséről. Az írásmód a lírai monológ lehetőségeit idézi, ahol a tudat figyelmébe kerül tények és történések egyre tágabb gyűrűket vetnek. Végző soron a depresszió sötét hullámain bukdácsoló tudat a létezés értelmére kérdez rá.

Csernák Árpád egész írói magatartásának Calighanem legfontosabb jellemzője a lényegkutató szenvedély, mely a drámai szembesülés kockázatát is vállalva az ezredvég emberének léthelyzetét vizsgálja s végző soron a „lenni vagy nem lenni” kérdését veti fel szuggesztív erővel, pontos, célratartó logikával.

(Örökség Kaposi Kiskönyvtár 8. Kiadja: Kaposvár Megyei Jogú Város Közgyűlése Kaposvár, , 996)

Kelemen Zoltán A TÖRTÉNETÍRÓ SZERKESZTŐ

Időrosta és A Jelenkor indulása (1958-1964) címmel (előbbi a Pannónia Könyvek kiadásában jelent meg 1994-ben Pécsen, 186 lapon, utóbbi az Új Forrás Könyvek sorozatban Tatabányán, 1995-ben, 124 lapon) teszi közzé két kötetben a Jelenkor pécsi szerkesztésű, országos folyóirat első időszakának történetét Tüskés Tibor. Ki tudja megmondani: melyik a nehezebb feladat? Az óorkutató történészé, aki több ezer éves eseményeket rekonstruál, vagy a közelmúlt történelmé-történetét író emberé? A kortárs szemét talán elhomályosíthatja az adatok közelsége, objektivitása nem biztosított. Tüskés ezt felismerve, a szubjektivitást vállalva kezd bele a lap történetének írásába. A személyességet - mely valószínűleg egyáltalán nem baj! - csak fokozza azzal, hogy saját, „egzisztenciális” indulásával kezdi mindkét könyvét, valamint személyes sorsának (de a lap sorsának is!) folytatását is közli, a főszerkesztői feladatától való megfosztása után is. Az Időrostában ezt az összegyűjtött és válogatott dokumentumok közlésével teszi, míg *A Jelenkor indulásában* megmarad a vallomásosság szintjén, mind saját életútjának, mind a lapénak további rövid áttekintését illetően. A két kötet külön-külön is élvezhető-élvezetes olvasmány, e sorok írója szívesen ajánlaná olyan fiataloknak, akik - szerencsésükre - nem kószolhattak bele annak az időszaknak emberpróbáló, korrupt világába és félelmetes légkörébe, de fiatal, pályájukat éppen kezdő szerkesztőknek is, példaként, példaként a hivatásként felvállalt irodalom és irodalomszervezés iránti alázatára.

A két művet együtt olvasva természetesen tapasztalhatunk átfedéseket, ezek azonban talán nem zavaróak. A személyes hangvételnek köszönhetően az olvasó nem pusztán a magyar irodalom 1958-1964 közötti időszakába pillanthat be, hanem a pesti egyetemnek az 1950-os forradalmat megelőző szellemi-fizikai mindennapjaiba is. A szerző felidézi Gyergyai Albert és Füst Milán óráit, Rónay György alakját, a „sztálinfaluvá” tett magyar főváros képét.

A személyes sorssal párhuzamosan bontakozik ki Pécs városának múltja is az Időrostában, egészen addig a pillanatig, amikor Tüskés letelepedett a pannon városban. Szabatosan - pontosan rajzolja meg a város, a vidék kulturális-szellemi múltját, kimondatlanul már itt, már ezzel az irodalmi tettel is a magyar irodalom és ösztönművészet egyetemessége mellett tesz hitet. Ez az egyetemesség pedig főváros és vidék egyenjogúságát is jelenti, egyenrangúságot minden szempontból. Ezeket a nézeteit *Vidék és irodalom* címmel ki is fejti a könyv lapjain a későbbiekben.

Általában elmondhatjuk, hogy - bár az *Időrosta* több terület-történetét próbál összefogni - *A Jelenkor indulása* alaposabb irodalomtörténeti munka. A két vallomás közül itt tapasztalható az objektivitás valamilyen igénye. Az *Időrosta* epizódyszerűen fűzött emlékezéseivel, adomáival szintén élvezetes olvasmány, az objektivitás szempontjából pedig a mű végén (mint egy függeléként) eredeti dokumentumok olvashatók (többek között kettő és fél - három a pártutasításra készült „remekbeszabott” bírálatok közül, melyek jelentős mértékben hozzájárulhattak Tüskés eltávolításához a szerkesztőségéből).

A lapot ért korabeli kritikák minden vallomásnál ékebben bizonyítják a Jelenkor jelentőségét az ötvenes-hatvanas évek fordulóján. Ha a munkatársak névsorától (Kassák, Weöres, Mészöly, Lázár Ervin, hogy csak néhányat említsek) el is tekintünk, azt észre kell vennünk, hogy például Pándi Pál „marxista” bírálatából egyértelműen és világosan kibontakozik egy, a szerzői és szerkesztői által megérzetten-felvállaltan a kortárs európai szellemi irányvonalba illeszkedő, „korszerű” folyóirat képe. A Jelenkor ekkor valóban a jelen kor lapja volt.

A dokumentumok alapján az olvasó betekintést nyerhet a korabeli szerkesztés mindennapjaiba. Tüskés őszintén és nyíltan vall a legegyszerűbb mozzanatokról is, meghitt pillanatok hangulatát, szerzőkkel való találkozások békés napjait idézve fel. Illyés és Németh viszonyában még azt is megtapasztalhatjuk, hogy a magyartól (és a magyar művésztől) a titkos összefogás ellenére - vagy éppen azzal együtt? - akkoriban sem volt idegen a sértődés-torzalkodás. Furcsa leírni, de Tüskés sorait olvasva úgy tűnik, hogy a magyar irodalom a kádári „konszolidáció” idejében is ép, egészséges „törtélen” test maradt. (Már csak azért is érdekes ez, mert más szerzők - például a Tüskés által is említett Hamvas Béla - szerint hazai irodalmunk ekkoriban elveszítette önazo-

nosságát, azokat a „természetes” utakat-módokat, melyeken fejlődött, amelyek érvényre jutottak az orosz kommunista hódoltatást megelőző időkben.)

Az **Időrosta Utójáték** című fejezetében a szerző hangvétele egyre inkább befelé forduló, a Jelenkortől távolodó lesz. A Tamási Áronnak, illetve öccsének, Gáspárnak szánt két fejezet, a Németh-Várkonyi levelezés kiadásával kapcsolatos történet, valamint a Weöres- és Takáts-portré már nem kapcsolódik a pécsi folyóirathoz, annál inkább tartozik a szerző magánlegendáriumába. Ezzel együtt mindenképpen besorolható a kötet laza emlékezés-emlékezet láncának többi darabja közé.

Esorok írója úgy látja, hogy a **Jelenkor** Tüskés Tibor távozása után egészen máig megőrizte azt az igényességet és az irodalom iránti felelősség tudatot, melyet éppen az *Időrosta* szerzője honosított meg a Pannon folyóiratban, ezért a két könyvnek a nyolcvanas évek szerkesztői munkásságát bemutató részleteivel kapcsolatban nem kíván állást foglalni. Viszont olvasásra ajánlja Tüskés Tibor két könyvét azoknak (is), akik esetleg elfelejtkeztek (volna) azokról az időről és azokról az emberekről, akik akkor Pécsen a modern, egyetemes irodalmi-művészeti irányzatokkal lépést tartó szerkesztői-alkotói gardát és folyóiratot hoztak létre.

Bakonyi István

LACZKÓ ANDRÁS: KERESSÜK A HESZPERIDÁK KERTJÉT!

(Pályaképvázlat Takáts Gyuláról)

Rangidős költőnkéről ezidáig átfogó tanulmány alig jelent meg. Az utóbbi időben javult a helyzet: Tüskés Tibor után (A hasznos szép költője) Laczkó András jelentkezett kötettel, melyben Takáts Gyula pályáját elemzi.

Hagyományos irodalomtörténeti munka. Az életrajznak az életmű szempontjából fontos mozzanataival, a pécsi ifjúkorig terjedő szakaszok rajzával, a somogyi, a balatoni táj élményeinek fölidézésével, a pályáiv hű követésével. S aztán a nemzedéktársakhoz fűződő kapcsolatok (Weöres Sándor, Tatay Sándor, Várkonyi Nándor és mások) taglalásával. Az alcím ezért szerény; a kötet többet jelent egy vázlatnál. Számos újdonsággal is szolgál. Izgalmas például ahogy a Takáts és Weöres, valamint a Takáts és Jékely Zoltán közötti párhuzamokra figyel. Igazságot is szolgáltat egyúttal, hiszen a köztudatban a kaposvári költő talán kevésbé foglalta el még méltó helyét, mint jelzett és megidézett pályatársai, barátai.

Már az ifjúkor kapcsán sem csupán a költő áll a középpontban. Egyrészt hiteles vázlatot kapunk a képzőművészettel foglalkozó fiatalember, majd múzeumigazgató érdemeiről, a Rippl-Rónai és Martyn Ferenc-ügyben betöltött szerepéről. Másrészt olvashatunk a folyóirat-szervezési kísérletekről, a pécsi és kaposvári irodalmi életben vállalt munkáról. S természetesen egyáltalán nem mellékes, hogy Takáts Gyula a Berzsenyi Társaság tevékenységében is végig a középpontban állt.

Persze az a legfontosabb, amit a lírai pályáról mond Laczkó András. Jékely Zoltán szavaival arról a költőről, akinek versei „a tiszta irodalom világából valók.” Aki a költészetet méltóságában fogja fel, aki mentes a „tételversektől”. Ebben az úgynevezett Pannon jelleg (derű) valamint a görög kultúra iránti vonzalmai segítik. A kismonográfia szerzője olyan alkotót látat, aki a mindenkori politika gyakorlatától is meg tudta óvni magát, azonban a tágabb (és nemesebb) értelemben mindvégig közösségi alkotó maradt. Akiről már Radnóti Miklós azt írta, hogy „alapos verskultúrája van.”

Laczkó András elemzései és értékelésének egésze hasonló erényeket mutat. Kitér az életmű minden fontos mozzanatára, például arra, hogy Takáts Gyula prózaírói munkássága sem jelentéktelen része a mai magyar irodalomnak. Olvashatunk arról, hogy a legjobb kortársakkal együtt neki sem termelt sok babér a Rákosi-korszakban, bár a műfordítás (Janus Pannonius, Horatius, Petrarca, Walt Whitman, stb.) és a múzeumi tevékenység természetesen egyáltalán nem jelentett teljes passzivitást a számára. Szuverén költőként azonban csak a némileg oldottabb légkörben, 1953-54-től jelentkezhetett újra. Így aztán az sem csoda, hogy kötete a *Se ég se föld* után nyolc esztendővel, 1955-ben jelent meg újra. Ekkor már mintegy negyedszázados a lírai pályája. Itt hivatkozik Laczkó András olyan kortársakra, mint Várkonyi Nándor vagy Jankovich Ferenc. Sőt, nemcsak hivatkozik rájuk, hanem - miként korábban is - részletesen ismerteti a korabeli kritikákat. Némileg szokatlan ez a módszer; egyfelől kétségkívül hiányt pótol vele a szerző, hiszen ma már nehezebben hozzáférhető vagy teljesen ismeretlen írásokat népszerűsít. Másrészt azonban néha fölöslegesnek érezzük a túlzó részletezést. Tömörítettebb, lényegre törőbb hivatkozásokkal is elérhető volna, s talán aképpen az egyéni vélemény kimondására is nagyobb tér maradt volna. (S mivel igen sok a hivatkozás, az olvasó bizony joggal hiányolhatja a kötet végéről a jegyzeteket és a bibliográfiát.)

Ugyanakkor nem vitás, hogy Laczkó András sikeresen mutatja meg azt a költőt, aki a szűkebb hazához kötődés, Somogy és a Balaton rajongó szeretete mellett „az univerzum emberi lényegét” keresi, és miképpen az egyik fejezetcím jelzi: *A kozmosz tárgított haza* lesz a legegységesebb értékek egyike. És Takáts Gyula törekvéseinek egyik legfontosabbika: a görög-római szál folytonosságának felmutatása. „Átvitt ér-

telemben a kertet keresi, a Heszperidák kertjét, ahová a mítosz szerint boldogító aranyalmákat rejtettek. Ezeket Héraklész megszerezte, s ez reményt ad az embernek, hogy a Heszperidák kertjén innen - amint egy versciklus címe mondta - megteremthető a gazdagság és a szépség." Ám azt is hangsúlyozta Laczkó, hogy a költő számára a mitológiai megalapozottságnál is fontosabb, hogy az indítópontot „a talpa alatt kiáltozó föld jelentette."

Ezzel együtt mindvégig érzékeljük a monográfia olvasása közben, hogy az irodalomtörténész elkötelezett a vizsgált életmű iránt, s persze a mögötte levő alkotó és ember iránt is, ám tisztelete és szeretete állandóan találkozik a realitással. Egyebek között olyan költőnek mondja Takáts Gyulát, aki képes arra, amire csak a legjobbak: egyrészt a forma által elfedett lényeg megragadni, másrészt ennél is többet kapunk tőle azáltal, hogy a világból, „a jelekből érkező rejtett sugárzást szavakba tudja önteni."

(Kaposvár, 1996)

Horpácsi Sándor

A FARKASÜVÖLTÉS NEM HALLATSZIK AZ ÉGBE

(Töprengés Györffy László kötetéről)

Nehéz is, könnyű is Györffy László könyvéről, válogatott közéleti írásairól recenziót írni. Könnyű, mert többnyire egyetértek vele „mintha én írtam volna", s nehéz is, mert véleményét, nézeteit osztom, pártállását nem. Belátom, ez némi magyarázatra szorul. Megértéséhez vissza kell hátrálni 1989 nyaráig, addig a reményteljes (immár történelmi) korszakig, amire Kiss Gy. Csaba is utal okos bevezetőjében. 1956 ősze óta (érettségiző diák voltam) totális reménytelenségben élünk. A szovjet tankok szétlőtték azt az eufórikus hangulatot, amit GB osztálytársam fogalmazott meg (aki később rendőrezredes lett), hogy „fiú, történelmi időket élünk". 1957 tavaszán, amikor a KISZ-t (és a pártot) szervezték - tehát igen hamar - rá kellett döbbernünk, hogy a történelmi pillanat elmúlt, Magyarország maradt, visszasüllyedt a gyarmati állapot mocsarába, a nyugati demokráciák sorsunkra hagytak. Arra kell berendezkednünk, hogy a Birodalom időtlen időnkig állni fog, még unokáink is marxista szemináriumra fognak járni. Nem új, nem teljesen ismeretlen ez az állapot- hangulat a magyar történelemben. A török 150 évig pusztított minket, kiirtva az Alföldet. S ma nagyjaink között tiszteljük azt a Bethlent Gábort, aki (mondván, „úgy kell cselekednünk, hogy megmaradjunk") kiegyezett a törökkel. Ezért maradtunk meg? S ha mégis Pázmánynak, Zrínyinek volt

igaza? A másik példa: 1848-49 közelebbi, s fájdalmasabb is. Akkor se sirathatta el a nemzet a mártírjait, az aradiakat, s csaknem két évtizedig - Deákig, 1867-ig - ájult bénultságban élt, hogy a hóhér Ferenc József végül mint apostoli királyra, korszakára pedig mint „boldog békeidőkre" emlékezzenek nosztalgikusan apáink, nagyapáink. (De! néhai nagybátyám tanyáján - aki '57-ben megjárta Kádár börtöneit - kiskamaszként több gyönyörű metszetet láttam Kossuthról, Batthyány és az aradiak kivégzéséről, a pákozdi és a kápolnai csatáról. S mellettük Ferenc József képe. Az 1957-es május 1-jei felvonuláson (kötelező volt), a Kádárt éltető tömeget látva döbbsenem rá kétségbeesetten, hogy kamasz ál-munk, 1956, egyszer s mindenkorra, visszavonhatatlanul elbukott. De valóban végérvényesen, visszavonhatatlanul? 1989. június 16-át egész nap a tévé előtt töltöttem, s ugyanazt a megrendültséget és reményt éreztem, mint 1956. októberében. Visszakaptuk a történelmünket! S milyen jellemző és keserű, hogy a nyitány temetés volt; ismét kezddhetünk magunkkal valamit. Ismét egy egész ország érezte így. Kis ijedelemmel hallgattam a fiatal politikust (Orbán Viktor), aki ki merete mondani az '56-os jelszót: ruszkik, takarodjatok haza. Nem lesz ebből baj? Nos, nem (abból) lett.

Aztán elkezdünk dadogva, ügyefogyottan, de nagyon lelkesen politizálni. „Hiteles emberek" támadtak hirtelen a semmiből (ma már tudjuk, hogy az állampártból). Hirtelen előkerült egy kicsit cikornyásan, de intelligensen beszélő beteg tanárember, aki „nagyakarítást, jogállamot, európaiságot ígért, csupa olyan dolgot, ami addig tabu volt. Lehetünk - megint - magyarok, akár jobboldaliak is, s ez tetszett a népnek. Meg is nyerte a választást. Később (mikor?) fokozatosan elromlott a kedvünk. Nem csupán az amatőrségek, a pancserság miatt. Nem értettem, nem értettük, hol élte meg az elmúlt ötven évet ez az ember, aki mintha 1938-ra akarná visszaállítani az órát. Arról a „középosztályról" beszélt, amely egyszer már megbukott a történelemben. S nem csupán azért, mert eltiporták a szovjet tankok, hanem azért, amit jól látott már Szabó Zoltán is a Cifra nyomorúságban. Nos, ez a bizonyos középosztály, ha volt is valaha, 1990-ben már nem létezett. Beke Kata figyelmeztetett, hogy ez a párt nem keresztény. Úgy semmiképp, ahogy az ünnepi szónoklatokban hivatkoztak rá. Az újdonsült politikusokról hamar kiderült, hogy nagyon is szeretik a pénzt, s azt pártszempontok szerint osztják egymás közt. Az ellenzék érvei, ha nem is voltak gusztusosak, de sok igazságot tartalmaztak.

1992 nyarán már - egyáltalán nem jókedvűen - azt mondtam az MDF alelnökének, hogy sajnós megint ellenzékbe szorultam, szorultunk. Nem értettem egyet azal a honatyával (kollégámmal), aki szerint a „baloldaliságnak nincs létjogosultsága". Ő se ismerné a történelmet? A baloldaliság nem csupán Kun Bélát, Szamuelyt, Lenint jelenti, de Táncsics Mihályt, Vasvári Pált, Petőfit, Adyt, Kéthly Annát is! (Nem véletlen, hogy

Grószék éppen a szociáldemokratáktól és a Kisgazdapárttól tartottak a legjobban. A szocdemet sikerült is erőlköcsileg lehetetlenné tenni beépített ügynökeivel, a mai Kisgazdapártnak meg semmi köze Bajcsy-Zsilinszkyhez, Kovács Imréhez, Szabó Zoltánhoz.

Látszólag a magam történetét, rögeszméimet mondom, pedig már régóta Györffy László könyvéről beszélek, aki szintén - rosszkedvűen élte meg az elmúlt posztkádári éveket. Volt idő, amikor egy lapban, a Dátumban (is) szerepeltünk. Már amíg megvolt. Györffy is megélte oly sokunk örömét: szabadon elmondhatta, amit gondolt. Beszélt a kaméleonokról, az új-régi törtetőkről, akik a szemináriumokban tanult régi frázisokat túl gyorsan és mohón cserélték fel újakra, nemzetekre és keresztényekre, akik pápábbak voltak a pápánál. Megrökönyödve tapasztalta, hogy tegnapi baj- és sorstársai az új zászló alatt hogyan lökdösik le a székről. Az utca emberének a véleményét mondta, aki egyre jobban összekavarodott, elbizonytalanodott, mert egyre szegényebb lett, úgy érezte, hogy becsapták a „hitteles emberek”, megint a feje felett döntenek, megkérdése nélkül. Nem tagadta meg egy percig sem elvieszmei kötődését a rendszerváltó párthoz, de egyre kritikussabban látta azt. A politikából megint úri huncutság lett, amitől jó ízlésű ember egyre jobban eltávolodik. Éles szemmel és kritikusan látja a vátesz szerepben tetszelgő, de feladatát nem vagy csak rosszul teljesítő értelmiséget, amely végeredményben magára hagyta a népet. Meg is lett az eredménye: 1994-ben visszaszavazta a hatalomba az egyszer már megbukott kádári nomenklatúrát. Azóta megkeményedett, és kíméletlenül szóvá teszi a posztkádári pancserség, nagyképűség és hatalom pöffeszkedését. Ez nem jelenti azt, hogy felmenti az Antali-kurzust és pártot, amely mindmáig nem tudta kiheverni és feldolgozni a csúfos bukás csödtömegét, de végtelenül ingerli, hogy a szociál-liberális értelmiség és a kormány sem tanult a bukásból, s ott akarja folytatni, ahol 1990-ben abbahagyta. Erzékelten - nevével ellentétbe, - a szociális problémákra, fiskális szemléletével és korlátolt intézkedéseivel apasztja az „országalakosság életkedvét, bizalmát, jövőbe vetett hitét. Süket a nemzeti kérdésekre, érzékenységre, a moszkvabarát demagógiát most „európaira” cserélte fel, szolgálai behódolva a multinacionális cégeknek, a Világbanknak, a finánc-oligarchiának, amelyet az államtól rabolt-síbolt pénzekkel és az elvtársakkal épít ki. Pusztulnak az értékek, amelyek nélkül egészséges magabizó nép nem élhet: a család, az identitástudat, a kultúra. Ez utóbbi végképp a padlón van. Az irodalom, amely Aczél György három T-jét is ki tudta cselezni, túlélte, most belterjes klikkekre szakadt. Könyvek nem tudnak megjelenni, s ha megjelennek is, nem lehet megvenni őket, olyan drágák. Így ma már az elszegényedett-legatyásodott, frusztrált értelmiség se olvas, az író, gondolat (a másság) fórum nélkül vegetál, magára marad. Hittük volna, hogy Aczél György után a PÉNZ is megteremti a maga ízlésterror-

ját? Mintha a hatalmon lévő, magát liberálisnak nevező elvnek éppen ez lenne a célja: a leszorított, éppen ezért jól manipulálható tudat, amely ki van szolgáltatva az egyoldalú kézben tartott tömegkommunikáció hírmasszájának, ízlésterrorjának? Akármerre is nézünk, ma az ország rosszabb helyzetben van, mint volt 1990-ben, 1994-ben. De van még néhány Györffyhez hasonló szegénylegény, aki mondja, míg a torkán kifér, noha a farkasüvöltés valóban nem hallatszik az égbe. Egyszer azonban csak megvirrad, s ha kibírtuk a törököt-németet, az oroszot, túléljük ezt is.

De rettenetesen hiányzik egy Ady és egy Széchenyi.

(Püski Könyvkiadó, Budapest, 1995.)

Dankó Imre A SZÁNTÓDI FÜZETEK RŐL

Az utóbbi három évtizedben azerőtéljesen felendült és a szakmaibbá váló honismereti tevékenység -, helytörténeti kutató - és feldolgozó munka több gócpontot alakított ki magának. A közvélemény három ilyen gócot emleget.

Az első, talán a legrégebb indítású, a *Haan Lajos, Karácsonyi János, Implom József, Scherer Ferenc, Banner János, Hanzó Lajos, Nagy Gyula* és mások nyomdokain járó Békés megyei központ. Ennek nehezen lehetne centrumát említeni, hiszen Békéscsaba mellett Gyula is teljes joggal jöhetne számításba, nem is szólvá Szarvasról, vagy Orosházáról. Ellenben meg kell emlékeznünk vele kapcsolatosan arról, hogy „kitermelt” egy önálló kutatási egységet, a Sárrét-kutatást (aminek leginkább Szeghalmot tekinthetjük a központjának).

A másik az ugyancsak régi indítású, annak idején *Zoltai Lajostól, Ecsedi Istvántól, Milleker Rezsőtől, H. Fekete Péter-től, Porcsalmy Jánostól* és nem kisebbektől, mint a *Györffy István és Benda Kálmán* által folytatott, kutatásokra épülő, majd a Kossuth Lajos Tudományegyetem professzorai, a Déri Múzeum és részben a Hajdú-Bihar megyei Levéltár munkatársai által kiszélesített tevékenység debreceni-hajdúsági központ. Ez is kialakította időközönként a maga belső kutatási egységét, a hajdú-kutatást (aminek a központjául tekinthetjük Hajdúböszörményt, Hajdúnánást, vagy éppen Hajdúszoboszlót is.).

A harmadik központ kétségtelenül a Somogy Megyei Múzeumhoz (ez a kaposvári Rippl-Rónai Múzeum; Takáts Gyula munkásságának egyik értékes vetülete), illetve a Somogy Megyei Levéltárhoz (*Kanyar József* széleskörű helytörténeti és nem kevésbé szervező-szerkesztői tevékenységéhez) kapcsolódva kialakult Somogyi Központ. Ez működésének főtérületét a Balatont, illetve a Déli part vidékét tekintette és munkásságát

Zákonyi Ferenc, *Együd Árpád* nyomdokain folytatta, illetve folytatja ma is.

Minden „központ” működésére jellemző, hogy a rendelkezésükre álló munkatársi gárdák sokfélesége, valamint a legkönnyebben elérhető közgyűjtemények (somogyi vonatkozásban a Somogy Megyei Levéltár, a Rippl-Rónai Múzeum és a Megyei Könyvtár) gyűjteményei arra készítették a munkatársakat, hogy úgynevezett komplex helytörténetre; kutatásra és feldolgozásra egyaránt törekedjenek. Vagyis a kutatási- és feldolgozási körbe bele kellett, hogy tartozzon a táj földrajzi adottságainak, a terület geológiai meghatározottságának, növény- és állatvilágának, a régészet művelésének, az őskorok, a népvándorlás, a honfoglalás korának, a középkor-, az újkor-, a legújabb kor régészeti-, illetve történeti vizsgálatának ugyanúgy, mint a művelődéstörténet, a társadalomtörténet, a szociológia, a nyelvtudomány, a történelem, az irodalom- és művészet-történet, a műemlékvédelem, a környezetvédelem, a közgazdaságtan, az agronómia, a közigazgatás, az urbanizáció stb., stb. kutatásának is.

Természetes, hogy ilyenfajta komplex igények csak egy-egy többszerzős, munkaközösségben elkészített monográfiával kapcsolatban merülhetnek föl. De arról se szabad lemondani, hogy egyfajta szűk, vagy szűkebb érdeklődési körnek megfelelően a kutatások- és feldolgozások tárgykörei összefüggéseikből kiemelve, kötődéseikkel mit sem törődve kerüljenek feldolgozásra, netalán kiadásra is. A nem monografikus igényekkel fellépő honismereti-helytörténeti kutatásoknak - és feldolgozásoknak márcsak ezért is teret kell biztosítani. Jelenleg az a helyzet, hogy az esetleg igényelt monográfiához hiányoznak a szükséges résztanulmányok, a forráspublikációkról nem is szólva. Ezeknek a rész-, vagy előtanulmányoknak az elkészítésére viszont éppenséggel a rész-kérdések iránt érdeklődők közreműködésére van szükség.

De közrejátszik egy másik szempont is: nevezetesen az, hogy a még oly nagy helységek esetében is előfordulhat, a kisebb, kevesebb és szegényebb közgyűjteménnyel, intézménnyel rendelkező településeken pedig szinte törvényszerű, hogy nem akad egy-, vagy több témának „szakembere”. Ilyen esetekben kétféle eljárás szokott kialakulni: először az, hogy a kérdéses szakterület országosan elismert kutatóját felkérjük a közreműködésre. Ez azonban nem jár mindig eredménnyel, márcsak azért sem, mert a kérdéses szakterület ugyan lehet a tárgykörnek kiemelkedő ismerője, de semmi köze sincsen a helységhez, területhez, esetleg soha sem járt még ott, és semmiféle kapcsolata sincs az ott lakókkal. Márpedig a helységgel, tájjal való valamelyes személyes kapcsolat, helyi tájékozottság elengedhetetlen követelmény a helytörténeti kutatásoknál-feldolgozásoknál, akár monografikus igényűek, akár nem. Marad tehát a második út: az országos hírnevű kutatót, tudóst érdekeltté kell tenni a kívánt téma megismerésében, kuta-

tásban és feldolgozásában. Ez az általános módszer az úgynevezett külső munkatársak szerepeltetésére. Ám a külső munkatársak szerepeltetésénél vigyázni kell az arányokra. A nagyobbik munkahányadot mégiscsak a helyi kutatóknak, munkatársaknak kell elvégezniük, lévén az a munka, aminek a keretében tevékenykednek nevében is jelzeten helyi, azaz helytörténeti.

Míghogy monográfiát nem sok helyen, és gyakran egyáltalán nem lehet írni, többek között a már említett személyi feltételek hiánya miatt; legcélszerűbbnek látszott a részkérdésekről szóló résztanulmányokat egy-egy folyóirat, vagy bármily más többé-kevésbé rendszeresen megjelenő periodika, vagy periodikák számára elkészíteni. Így, ezen igények kielégítése céljából is szerveződtek a vidéki, vegyes profilú, némelyik alcímében is bevallott honismereti, vagy helytörténeti folyóiratok. Mint például Somogyban is a Somogy, vagy kimondottan honismereti célkitűzésekkel a Somogyi Honismeret.

Mindenképpen itt, a periodikák között kell megemlékeznünk a somogyi helytörténeti kutatások és feldolgozások két nagy, intézményhez kötött publikációs lehetőségéről is; a Somogy Megyei Múzeumok grandiózus évkönyveiről és a Somogy Megyei Levéltár ugyancsak monumentális Somogy múltjából című, természetét tekintve évkönyv sorozatáról.

Ezek a megjelentetési formák - különösen a két utóbbi - arra is jók, hogy elhárítsák az e a téren sajnálatosan elburjánzott és még ma is fellelhető, sőt időnként újratermelődő dilettantizmust, provinciális szemléletet. Ezeknek a folyóiratokban, évkönyvekben közreadott cikkeknek, tanulmányoknak van, illetve kell, hogy legyen egyfajta közös igénye, célkitűzése; tudni illik az, hogy széttagoltságukban is egy bizonyos átfogó, összegező, monografikus törekvést szolgálnak.

Ezeket a folyóiratokat, évkönyveket, illetve a kiadó intézményeket, azok vezetőit, vezető munkatársait, bármi eltérő véleményen legyenek is esetleg, egyfajta iskoláknak, műhelyeknek foghatjuk fel. Beszélni, írni róluk is csak így, iskolánként, műhelyként lehetséges.

Iskola-, vagy műhelytermékeknek foghatók fel például azok a helytörténeti publikációk, amelyeket nagyobb terjedelműknél fogva, gazdagabb illusztráltságuk, vagy éppen az egyedi megjelenés óhaja következtében önálló kiadványokként, füzetekként, vagy könyvekként jelennek meg. Ezek az önállóan, füzetekben vagy könyvekben megjelent helytörténeti munkák ritkán jelennek meg önállóan, önmagukban. Legtöbbször sorozatot képeznek. A helytörténeti-, de más természetű munkák legmagasabb színvonalának kell tekintnünk a sorozatot, aminek a kereti között, bármily különbözőek legyenek is az egyéni megnyilvánulások, a vélemények, a szerkesztő valamilyen egységet hoz létre. Vagyis a szerkesztőnek sorozatok esetében különleges, nehéz, de szép feladata, szerepe van. Ezért azután a sorozatszerkesztők legtöbb esetben azonosak a sorozatot ki-

gondoló, létrehozó személyiségekkel, azaz az iskola-, műhelyformáló egyéniségekkel.

Ha a „Szántódi Füzetek”-et kezünkbe vesszük, mindenekelőtt azt kell megállapítanunk, hogy esetükben tényleg egyfajta iskola-, műhelymunkáról van szó. Az is kiderül, hogy a sorozat szerkesztője - Kanyar József - nem azonos a szántódi iskola-, vagy műhely kigondolójával, a Szántódi Pusztai Kulturális Központ létrehozójával. Márcsak a nem mindennapiság ténye miatt is, sorozatunk ismertetésénél fel kell említenünk, a Szántódpusztát „megcsináló” Boross Marietta nevét. Ha Boross Marietta nem kötődött volna úgy Szántódpusztához, ahogy kötődött, soha sem lett volna Szántódi Kulturális és Idegenforgalmi Központ, nem lett volna Tudományos Bizottság és egyáltalán: semmi sem lett volna úgy, ahogy most vannak a dolgok.

Boross Marietta Szántódpusztán, az intézői lakban született. Apja Boross Jenő, a Tihanyi Apátság ősi birtokának nagyműveltségű agrárszakember-intézője agronómiai és birtokszervezési kutatásokat is végző ember volt. Igyekezett lányának a lehető legjobb nevelést biztosítani és nagy örömmel töltötte el, hogy Marietta nagyon jó érezte magát a pusztán, hogy már gyermekkorában érdeklődött a földművelés, a kertkultúra, az állattenyésztés (főleg a lovak) kérdései felől. Boross Marietta azután sem szakadt el Szántódpusztától, hogy középiskolai és egyetemi tanulmányai, külföldi tanulmányújtjai elszakították a szülő háztól. Mezőgazdasági tanulmányok után a budapesti egyetem néprajzi tanszékén tanult tovább. Tálasi Istvánnak egyik legkiválóbb tanítványa volt és amikor 1950-ben végzett, természetes volt, hogy a Néprajzi Múzeumba került muzeológusnak. Mint etnográfus-muzeológus agráretnográfiaival és a népi iparművészettel foglalkozott. Egymás után jelentek meg feltűnést keltő tanulmányai a magyar és külföldi szakfolyóiratokban, tanulmánykötetben. Szerencsés időben végzett és szerencsés időben jutott álláshoz akkor, amikor még az osztályharc nem akadályozta meg ebben. Viszont a későbbiekben sok mellőzést kellett elviselnie, többek között azt is, hogy a Somogy megyeiek elfeledtek róla, nem tartották számon érdemes gyermekek között. Szántódpusztával is megszűnt minden kapcsolata, bár soha sem felejtette el. Tudományos tevékenységét nem lehetett nem elfogadni, visszautasítani, tudományos munkásságának elismeréseként a kandidátusi fokozatot is megkapta.

Az idők enyhülésével, majd megváltozásával Amódja volt Szántódpusztára látogatni. Igen rossz tapasztalatokat szerzett és elhatározta, hogy közbeszól, hogy megmenti Szántódpusztát, a szülőházát, a pusztát, az uradalom értékeit. Elkezdett tárgyalni, javaslatokat tett, terveket dolgozott ki s mindebből csak akkor lett valami, amikor a SIÓTOUR, Somogy Megye Tanácsának Idegenforgalmi Hivatala felfedezte Boross Marietta terveiben a maga elsőrendű érdekelttségét. Fodor Jánosnak, a SIÓTOUR igazgatójának hervadhatatlan

érdemei vannak abban, hogy Boross Marietta tervei kezdtek megvalósulni: Szántódpusztát a Déli parthoz tartozó, a Szántód-Rév körül kialakult üdülő-, turistaforgalomban érdekelt, sajátos tartalommal bíró idegenforgalmi bázissá fejlődött, rövid idő alatt.

Boross Marietta megvalósította azt a tervét is, hogy egyfajta tudományos központtá, iskolává-műhellyé is fejleszti Szántódpusztát. A megye tudományos-közművelődési intézményeinek bevonásával, a SIÓTOUR-ra támaszkodva létrehozta a *Szántódpusztai Tudományos Bizottságot*. A Bizottság munkájába azonnal bekapcsolódtak a somogyi helytörténet-honismeret ismert, nagy munkássággal bíró képviselői: *Kanyar József, Zákonyi Ferenc, Tüskés Tibor, Laczkó András* és mások. A Szántódpusztai Tudományos Bizottság feladatául tűzte ki, hogy felkeresi a legalkalmasabb embereket, azokat, akik meg tudják írni Szántódpusztát és környékét, vagy ha kissé távolabb néznek, a Déli part, a Balaton vidék történetét. A történeten természetesen nem monografikus feldolgozást értettek. Eleve azzal a célkitűzéssel indultak, hogy a részekre vonatkozóan végeznek kutatásokat, vizsgálják felül az addigi feldolgozásokat, adatközléseket, új forrásokat tárnak fel és a kutatások eredményeként résztanulmányokat készítenek. Olyan résztanulmányokat, amelyeket egy valamikor elkészítendő monográfia előtanulmányaiként is lehet majd használni. Magától vetődött föl egy, a készülő tanulmányokat megjelentető füzet sorozat kiadásának igénye és terve.

A Szántódi Füzetek első száma 1980-ban jelent meg.

Ha átnézzük az egyes füzeteket a tárgyyszerinti legnagyobb változatosságot láthatjuk. Természettudománytól kezdve, régészet, földrajz, történelmen, néprajzon, irodalomtörténeten át az általános művelődéstörténet sok mindent megtalálunk. S talán nem is ez volna a fontos, hanem az, hogy az egyes tárgykörökhöz meglelték a megfelelő szakembereket, sokszor új, a somogyi-, balatonkörtényi helytörténet-honismereti munkálatokban addig nem szerepelt munkatársakat. Mint az irodalomtörténész *Péterffy Idát*, vagy az agrártörténész *Fülöp Évát*. Nem mehetünk el szó nélkül amellet sem, hogy a *Szántódi Füzetek* adta lehetőségeket kihasználva itt is bemutatta magát, tájékozottságát, magas fokú szakmaiságát *Magyar Kálmán* régész is. Figyelemmel kell lennünk Boross Marietta szereplésére is. A III. számot egyedül írta (A balatonendréd csipke története), míg a X. számban *Ágostházi László* mellett szerzőtársként jelentkezett (Szántódpusztát építéstörténete).

A témákat jelezve, és a teljesség igénye nélkül álljon itt néhány szerző neve és mű címe:

Péterffy Ida: Pálóczi Horváth Ádám Szántódon,
Zákonyi Ferenc: A szántódi rév története, Magyar Kálmán: Szántódpusztát és környékét a középkorban, Tüskés Tibor: Szántódpusztát az irodalomban, Fülöp Éva Mária:

Szántódpuszta kapitalizmus kori agártörténete 1848-1945, Szapudi András: Csillagom, révészem, Marosi Sándor és Szilárd Jenő: Szántódpuszta és környéke természetföldrajza.

A Szántódi Füzetek sorozata, ez a tizennégy. Származása legyező, 1988-ban, a tizennegyedik számmal bezárult; a füzet sorozat megszűnt. Kilenc éve tartják már becsukva a legyezőt, elég régen ahhoz, hogy feltegyük a kérdést: mikor nyitják ki?

RIPPL-RÓNAI A FESTŐK „SZINDBÁDJA”

(Horváth János írásáról)

A közelmúltban jelent meg Horváth János festőművész Rippl-Rónai Emlékkönyve a Somogy Megyei Múzeumok Igazgatóságának kiadásában. Egyik fejezetcíme a találó Szindbád hasonlat.

Horváth János sajátos, egyéni megközelítésben tárja elénk Kaposvár jeles fiának alakját és művészetét. Bemutatja, hogy Rippl-Rónai leginkább hangsúlyozható tulajdonsága a féltett emberi magánszféra. Az a kincs, amely sajátja, kizárólag az övé, amely fenntartja magának a jogot, hogy mint öntudatos, független, a világban szabadon mozgó polgár sem a nemességhez, sem pedig a tömegizléshez nem idomul. Ez olyan jelentős karaktervonása, amelyet az irodalomban Krúdy Gyula a Szindbád-figurával jól szemléltetett.

Horváth munkájában végigköveti a művész útját; Kaposvár, Budapest, München, Párizson át vissza Kaposvárra vándorlásait, ahol mindenütt igyekezett oly módon otthonosan berendezkedni, hogy kellő nyugalommal és önbizalommal megismerhesse környezetét, és önállóan kialakíthassa véleményét az őt körülvevő világról. Festői önmegvalósulásakor nem igazodik hangzatos kiáltványokhoz, mint írja, a *Nabis* csoporthoz társult, de nem elméleti fejtegetéseik vonzották elsősorban, maga az ízléskör, a művészi szemléletmód.

Rippl-Rónai művészetét szülővárosában szókimondó festői stílus-modora miatt a hivatalos körök nem kedvelték, mivel a korabeli mecénatúra „uram-bátyám” elvekre épült, s erre Rónai nem hajlott. Nem voltak életének különösen feltűnő konfliktusai. Általában gaszulálni kellett, ha a művész valóban azt akarta, hogy az állam támogassa. Rippl-Rónai azonban nem festett olyan képet, amiben az állami méltóságok hiú igényeit mutatta volna be. Erre az is bizonyíték, hogy amikor Somogy Vármegye főispánját Makkfalvy Gézárt megfestették vele, két előtanulmányt is készített hozzá. Végül azután a maga legbecsületesebb hozzáállásával egy jó képet festett. Egy trónoló díszmagyaros festményt, amely annyira karakterisztikus és mélyen emberi mivolt-

tában vált jellemzővé, hogy az eredmény Mórincz Zsigmond Úri muri-jóból ismert Cseörgheő Csuli lett, vagy Ady szavaival élve: a „disznófejű nagyúr” képze sugárzott belőle. Egy olyan megyei méltóság, akit nem érhet kritika, kopasz, kövér, dölyfös. Ezért azután ezt a művét nem is ismerték el, bár fizették, de soha többet nem rendeltek tőle. A képet pedig nem helyezték el a megyeházán.

A másik kortárs kaposvári festőművész *Bacsokay Béla*, nyájasan, kedveskedő hízelgő stílusban, megszépítve festette le a hozzáfordult megrendelők portréit. Rippl-Rónai erre nem volt képes, ez a mentalitás hiányzott, nála a lényeglátás, a szókimondás volt a festészet lényege.

Horváth János az emlékkönyvben azt is kereste, hogy ez a művészi magatartás Rippl-Rónai munkásságában hogyan fejlődött ki. Az *otthon-képek* című fejezetben a családi hozzátartozóinak a képeit mutatja be, miként válik Rippl-Rónai a magyar polgárság „arcképfestőjévé”. Ez az arcképfestészet már tágabb viszonylatban nyilvánul meg, amikor az úgynevezett enteriőr-képek, a polgári intim világnak, ennek a magánszférának a belsejébe vezet be a nézőt. Az arisztokrata világban szalonképeket festettek, mint Munkácsy Mihály Párizsban, melyeket Rippl-Rónai közvetlenül ismerhetett, mint Munkácsy-segéd, s amelyeken drága bútorok, szőnyegek divatos hölgyek-urak vannak jelen. Ez a festői téma a polgári világban Rippl-Rónainál az enteriőr képekkel valósult meg, hogy betekint egy olyan miliőbe, ahol a polgár önfeledt módon nem ad arra, hogy őt hogyan látják a nézők, hanem ott bóbiskol, éppen alszik a karosszék karfájára dőlve, vagy újságot olvas, és karikatúrisztikus vonásokkal, buta álmosággal tekint a világba. Ezt elsőként vállalni Magyarországon merészség volt, mert ez az intimitás az őszinteség merészebb módja. Horváth kitűnő érzékkel a „szemérmetlen önmotogatóra” irányítja figyelmünket...

Horváth János Rippl-Rónai emlékkönyvében új adatokat tár föl, melyek a szakirodalmat festői látásmóddal gazdagították - hiszen Horváth is jó nevű festőművész - és logikus társítással forrásközlő igénnyel hozzákapcsolta tanulmányához *Paris Anella* - Rippl-Rónai nevelt lánya - visszaemlékezéseit, amelyek 1975-ben kerültek a Rippl-Rónai Múzeum tulajdonába. *Paris Anella* visszaemlékezése első alkalommal e kötetben jelent meg, és pontos információival részletgazdagabbá teszi azt.

Dicséretes és érdekes vállalkozás tehát Horváth János kötete, mert beavat Rippl-Rónai világába. A korabeli fotók és számtalan mű reprodukciója is elősegíti, hogy szinte magunk előtt lássuk Rippl-Rónai Józsefet, a festők Szindbádját.

(M.S.J.)